

Rekruttering til profesjonsutdanninger

Håvard Helland
Lasse Holtar
Kristin Vikan Sjurgard

Skriftserie 2023 nr 16

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Rekruttering til profesjonsutdanninger

Håvard Helland

Lasse Holtar

Kristin Vikan Sjurgard

SPS Senter for profesjonsforskning

OsloMet – storbyuniversitet

2023

CC-BY-SA versjon 4.0

OsloMet Skriftserie 2023 nr 16

ISSN 2535-6984 (trykt)

ISSN 2535-6992 (online)

ISBN 978-82-8364-556-9 (trykt)

ISBN 978-82-8362-557-6 (online)

OsloMet – storbyuniversitetet

Universitetsbiblioteket

Skriftserien

St. Olavs plass 4,

0130 Oslo,

Telefon (+47) 64 84 90 00

Postadresse:

Postboks 4, St. Olavs plass

0130 Oslo

Trykket hos Byråservice

Trykket på Scandia 2000 white, 80 gram på materiesider/200 gram på coveret

Rapporten er kvalitetssikret og godkjent av faglig leder Beate Elvebakk, Senter for profesjonsstudier.

Forord

Denne rapporten er utarbeidet ved Senter for profesjonsforskning på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Formålet er å kartlegge rekrutteringsmønstre til utvalgte profesjonsutdanninger, og rapporten undersøker hvordan nye studenter i årene 2018-2020 på slike studieprogram fordeler seg etter kjønn, innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn.

Tallene som presenteres nedenfor er basert på registerdata fra Statistisk Sentralbyrå (SSB), gjort tilgjengelig gjennom prosjektet «Profesjonelle karrierer: Studier av rekruttering, studiegjennomføring og yrkeskarrierer» ved Senter for profesjonsforskning (SPS). Dataene er tilrettelagt av Lasse Holtar, tabellene produsert av Kristin Vikan Sjurgard og teksten skrevet av Håvard Helland. Registerdataene omfatter alle studentene som var registrert i høyere utdanning per 1. oktober i årene 2018-2020.

Takk til Beate Elvebakk for og nyttige innspill.

Oslo, november 2023

Innhold

Forord	3
Innledning.....	7
Mulige forklaringer av utdanningsvalg	8
Gangen i rapporten	9
Data og variabler	10
Kjønnforskjeller	13
Innvandrerbakgrunn	15
Sosial bakgrunn	17
Foreldres utdanningsnivå	17
Foreldres inntekt	19
Foreldres sosiale klasse (ORDC).....	20
Referanser:	23

Innledning

I denne rapporten undersøkes det hvordan studentsammensetningen på en del profesjonsutdanninger varierer etter kjønn, innvandringsbakgrunn og sosial bakgrunn (målt med foreldres utdanning, foreldres inntekt og foreldres sosiale klasseposisjon). Høyere utdanning i Norge har gjennom flere faser av rask vekst ekspandert fra å være forbeholdt en eksklusiv elite i den tidlige etterkrigstiden til å bli et system som tar imot nesten halvparten av ungdomskullene (Bakken, Heggen & Helland 2022). Denne økning i andelen med høyere utdanning fører til at det blir vanskeligere å klare seg på arbeidsmarkedet uten høyere utdanning, men samtidig til at den lønnsmessige avkastningen blir lavere. Når det dermed går inflasjon i høyere utdannings verdi, blir også forskjellene mellom ulike typer utdanning viktigere, og de gjennomsnittlige forskjellene i arbeidsmarkedsavkastning mellom utdanningsretninger blir større (se f.eks. Mastekaasa 2008). I lys av slike utviklingstendenser konkluderte Diane Reay og hennes medforfattere med at: «Det relevante spørsmålet man bør stille om både etnisitet og klasse i høyere utdanning, er i økende grad ikke bare om hvem som begynner, men også om hvem som begynner hvor?» (Reay et al. 2005, s. 137, vår oversettelse). Her vil vi se nærmere på spørsmålet om hvem som begynner hvor ved å undersøke rekrutteringen til noen utvalgte profesjonsutdanninger.

Profesjon er et begrep som har blitt gitt ulikt innhold over tid. Begrepet var opprinnelig forbeholdt lange prestisjefylte utdanningsgrupper som jurister, leger og prester. Etter hvert er det kommet til å omfatte langt flere utdanningsgrupper som har til felles at de er yrkesrettede utdanninger som kvalifiserer for bestemte arbeidsoppgaver. Abbotts definisjon blir dermed langt videre enn tidligere profesjonsdefinisjoner: "the very loose definition that professions are exclusive occupational groups applying somewhat abstract knowledge to particular cases" (Abbott 1988:8). Utdanningsgruppene som skal undersøkes her kan alle sies å være profesjoner i denne betydningen. Nærmere bestemt vil søkelyset rettes mot profesjonsutdanninger, primært på bachelornivå, som tradisjonelt har blitt tilbudt på høyskoler og nå på de nye universitetene. Som vi vil vende tilbake til nedenfor, er det grunn til å vente at rekrutteringen til disse profesjonsutdanningene vil skille seg fra den mer elitepregede rekrutteringen til de såkalte «klassiske» profesjonene (som bl.a. er preget av høy grad av selvrekruttering (Helland & Wiborg 2014; 2019)).

Mulige forklaringer av utdanningsvalg

Det virker urimelig å forvente at én teori eller én årsaksfaktor kan forklare alt alle folk gjør og oppnår i utdanningssystemet. Mer rimelig virker det at det er mange forskjellige motiver og grunner som driver utdanningsvalg. Både ved at ulike mekanismer er virksomme for forskjellige individer og mer utbredte i noen grupper enn i andre, men også ved at forskjellige mekanismer kan være virksomme for de samme individer i forskjellige valgsituasjoner. Folk som velger samme utdanning, kan også godt tenkes å være drevet av ulike motiver. Den gjennomsnittlige sannsynligheten for, eller tilbøyeligheten til, å gjøre ulike valg vil imidlertid variere mellom grupper, men langt fra på noen deterministisk måte.

Helland og Wiborg (2014) skiller mellom a) motiver som handler om at studentene oppfatter at en utdanning «lønner seg», b) forklaringer som handler om at man er relativt flink i noe (eller tror man er det), og c) at man vedsetter bestemte utdanninger (eller yrker) spesielt høyt. Den første forklaringstypen inkluderer både økonomiske teorier som ser utdanning som en investering som man senere høster avkastning av i arbeidsmarkedet (bl.a. såkalt humankapitalteori (Becker 1964)) og teorien om relative aspirasjoner (Boudon 1974) som antar at alle har som sitt primære mål å reprodusere foreldrenes sosiale posisjon og at hva slags og hvor mye utdanning som skal til for å realisere det målet varierer med denne posisjonen.

En annen forklaring tar utgangspunkt i en tendens til at hva man er relativt flink i (eller tror man er relativt flink i) kan øke sannsynligheten for å velge utdanningsretninger hvor denne typen ferdigheter anses som viktige. Hvis fordelingen av slike ferdigheter varierer mellom grupper eller antas å variere mellom grupper, kan det bidra til å forklare gjennomsnittlige gruppeforskjeller i retningsvalg. Dette er f.eks. foreslått som én forklaring på kjønnsforskjeller i retningsvalg. For eksempel hvis kvinner velger sykepleie oftere enn menn fordi de tror de er relativt flinkere til å gi omsorg, eller menn oftere velger realfag fordi de tror de er relativt flinkere i matematikk (se f.eks. Myklebust 2020 for en diskusjon). Generelt vil også karakterer fra videregående påvirke hvilke valg det er mulig å gjøre.

Hva man er spesielt interessert i eller verdsetter høyt kan også tenkes å variere mellom grupper, slik at det leder til systematiske forskjeller i retningsvalg. Teoritradisjonen etter Bourdieu vektlegger for eksempel forskjeller i kulturell kapital og i internaliserte normer og verdier (se f.eks. Bourdieu & Passeron 1990). Teorien antar i tillegg at kulturell kapital

forventes og belønnes i utdanningssystemet, at studenter med mye kulturell kapital vil gjøre det bedre. Verdsettingsforskjeller vil i tillegg kunne påvirke ferdighetsnivået ved at man er mer motivert for læring i noe man er interessert i. Oppvekstmiljøet kan videre påvirke hvilke utdanningsretninger man i det hele tatt vurderer, eller det Hodkinson og Sparkes (1997) kaller handlingshorisonter. Handlingshorisonter er «det området hvor handlinger kan utføres og beslutninger fattes innenfor» (Hodkinson og Sparkes 1997, s. 34, vår oversettelse) og ingen vurderer alle tenkelige muligheter i utdanningssystemet eller i arbeidsmarkedet. Hvis man ikke har noen i sin familie med høyere utdanning, er det sannsynlig at handlingshorisonten i større grad er avgrenset til yrkesrettede utdanninger man selv har møtt, som f.eks. lærer og sykepleier, enn hvis foreldrene f.eks. er filosofer.

Gangen i rapporten

Nedenfor presenterer vi først de data rapportens resultater er hentet fra, og hvordan vi har operasjonalisert variablene. Så vil vi ta for oss studentsammensetningen etter de tre ulikhetsdimensjonene kjønn, innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn.

Data og variabler

Tallene som presenteres nedenfor er basert på registerdata fra Statistisk Sentralbyrå (SSB), gjort tilgjengelig gjennom prosjektet «Profesjonelle karrierer: Studier av rekruttering, studiegjennomføring og yrkeskarrierer» ved Senter for profesjonsforskning (SPS). Dataene er tilrettelagt av Lasse Holtar og tabellene produsert av Kristin Vikan Sjurgard. Registerdataene omfatter alle studentene som var registrert i høyere utdanning per 1. oktober i årene 2018-2020.

Utvalget av profesjonsutdanninger er gjort ut fra Statistisk sentralbyrås registrering av igangværende utdanning per 1. oktober hvert år. Klassifiseringen av utdanningsretning som er brukt, Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS), er en sekssifret kode som angir utdanningens nivå, fagfelt, varighet og studieprogram

(<https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/36/>). Et unntak fra å identifisere

profesjonsutdanningene ved hjelp av NUS-koden er ingeniørstudentene som vi identifiserte ut fra variabelen UHgruppe

(https://www.ssb.no/a/metadata/nudb_variabeldokumentasjon.htm), som er en gruppering av høyere utdanninger. Denne variabelen identifiserer «Ingeniørutdanning, treårig grunnutdanning» og «Bachelor, ingeniørfag», og disse utgjør ingeniørstudentene i denne studien.

Følgende utdanningsretninger er inkludert i rapporten:

Tabell 1: Avgrensning av profesjonsutdanningene som studeres i rapporten

Studie	NUS-kode	UH-GRUPPE
Grunnskolelærerutdanning 1-7	722105, 622112	
Grunnskolelærerutdanning 5-10	722106, 622113	
Fag- og yrkesfaglærerutdanning	623102, 623103, 623104, 623105, 623106, 623107, 623108, 623109, 623110, 623111, 623112, 623113, 623114, 623119, 623120, 623122, 623123, 623301, 623302, 623303, 623401, 623402, 623403, 623404, 623501, 623502, 623503, 623506, 623701, 623124, 623125, 623126, 623127, 623128, 623130, 623131, 623133, 623201, 623304, 623405, 623406, 623408, 623409, 623507, 623508, 623601, 623901	
<i>Bachelorprogram i:</i>		
Ingeniørutdanning		11 og 11b
Barnehagelærer	621107	
Barnevern	662117	
Sosialt arbeid	662116	
Vernepleie	661305	
Tannteknikk	664302	
Farmasi- reseptarutdanning	666201	
Bioingeniørfag	669937	
Radiografi	669938	
Paramedisin	669966	
Ergoterapi	665102	
Fysioterapi	665204	
Ortopediingeniør	669939	
Sykepleie	661120	
<i>Masterprogram i:</i>		
Jordmorfag	761107	
Anestesisykepleie	761109	
Intensivsykepleie	761110	
Barnesykepleie	761112	

I det følgende vil vi altså undersøke studentsammensetning på disse profesjonsutdanningene etter kjønn, innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn. I hver tabell sammenlignes det med alle studenter i norsk høyere utdanning sett under ett.

Innvandrerbakgrunn deler vi i fem kategorier. For det første skiller vi ut majoritetsbefolkningen som har én eller to norskfødte foreldre, uavhengig av om de selv er født i Norge. Dette er gruppen SSB definerer som «øvrig befolkning».

Innvandrerbefolkningen er definert som «innvandrere» dersom de er født i utlandet og har to foreldre som også er født i utlandet og som «etterkommere» når de er norskfødte med to

innvandrereforeldre. Tabellene skiller i tillegg mellom innvandrere og etterkommere med bakgrunn fra:

- EU/EØS, Storbritannia, USA, Canada, Australia og New Zealand
- Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS/Storbritannia

Studentenes sosiale bakgrunn måler vi på tre ulike måter. For det første undersøker vi hvordan foreldrenes utdanningsnivå varierer. Dette er utdanningsnivået til den av foreldrene med høyest formell utdanning i året studenten fylte 16 år. Vi deler i fire kategorier: foreldre som ikke har fullført videregående opplæring (< VGO), foreldre som har fullført videregående opplæring (VGO), foreldre som har fullført utdanning på bachelornivå (BA) og foreldre som har fullført utdanning på masternivå eller høyere (MA/Ph.d.).

Målet vi bruker på foreldreinntekt er pensjonsgivende inntekter (lønns- og næringsinntekter) og vi beregner foreldrenes gjennomsnittsinntekt i årene fra studenten var 10 til 18 år gammel. Inntektene er KPI-justert, med 2015 som referanseår. Vi estimerer deretter foreldrenes relative inntekt på en skala fra 1 til 100 (prosentiler). Det vil si hvor i inntektsfordelingen foreldreinntekten befinner seg i forhold til studentens fødselskohort, hvor 1 er den laveste prosenten, 50 er medianen og 100 er den høyeste foreldreinntektsprosenten.

Den siste indikatoren på sosial bakgrunn er foreldrenes klasseposisjon. Her bruker vi en operasjonalisering av sosial klasse som kombinerer informasjon om foreldres yrke med foreldres inntekter (lønn, kapitalinntekter, overføringer fra staten). Klasseskjemaet er utviklet av Marianne Nordli Hansen og kolleger ved Universitetet i Oslo, og kalles Oslo Register Data Class scheme (ORDC). Det er inspirert av Pierre Bourdieus teorier ved at det både vektlegger vertikale forskjeller i makt, rikdom og prestisje, og horisontale forskjeller mellom folk med ulik fordeling av økonomisk og kulturell kapital (for dokumentasjon se Hansen *et al.*, 2009).

På alle de tre variablene vi bruker for å måle sosial bakgrunn, mangler nødvendig informasjon for noen av studentene. Dette gjelder særlig innvandrere. De som mangler denne informasjonen, er ikke inkludert i tabellene nedenfor.

Kjønnsforskjeller

Fra en situasjon hvor gutter gjorde det bedre på skolen enn jenter og dominerte høyere utdanning, får jenter i dag gjennomgående bedre gjennomsnittskarakterer på skolen enn gutter (NOU 2019: 3) og kvinner er i klart flertall i høyere utdanning (Bakken et al. 2022). Størst er kjønnsforskjellene på yrkesfag i VGO og på lavere grad i høyere utdanning. De yrkesrettede utdanningene med stort kvinneflertall (som sykepleier og førskolelærer) befinner seg i høyere utdanning, mens de mannsdominerte yrkesfagene (som elektriker og rørlegger) ikke gjør det. Kvinner er altså i stort flertall på en del yrkesrettede utdanninger på bachelornivå, og f.eks. på apotekfag og blant førskolelærere og sykepleier er andelen menn lavere enn 10 prosent, mens den er mellom 15 og 25 prosent på helsefag på bachelornivå, og blant sosialarbeidere og ulike typer terapeuter (fysioterapeuter, mensendieck, kiropraktikk m. m.). I den andre enden av skalaen, er det bare på realfag (både bachelor- og masternivå), og blant siviløkonomer, sivilingeniører og høyskoleingeniør (inkludert høgskolekandidater i tekniske/realfag) at menn er i flertall (Helland 2013). Det er altså tydelige tendenser til kjønnssegregering i høyere utdanning ved at noen retninger er svært kvinnedominerte, mens andre har en overvekt menn. I tabellen nedenfor undersøker vi kjønnsfordelingen på våre utvalgte profesjonsutdanninger. Utdanningene er sortert synkende etter andel kvinnelige studenter.

Tabell 2: Kjønnfordeling på ulike profesjonsutdanninger.

Profesjonsutdanningene, kjønnfordeling	Menn	Kvinner	Totalt antall
Jordmorfag (MA)	0,3	99,8	393
Barnesykepleie (MA)	5,6	94,4	54
Sykepleie (BA)	14,7	85,3	14 997
Sosialt arbeid (BA)	15,9	84,2	3 129
Intensivsykepleie (MA)	16,6	83,4	463
Barnevern (BA)	17,4	82,6	2 295
Ortopediingeniør (BA)	19,1	81,0	42
Barnehagelærer (BA)	19,1	80,9	8 583
Bioingeniørfag (BA)	19,2	80,8	1 001
Grunnskolelærerutdanning, 1.-7. trinn	21,0	79,0	4 152
Ergoterapi (BA)	24,6	75,4	1 003
Vernepleie (BA)	25,2	74,8	3 444
Tannteknikk (BA)	27,1	72,9	48
Farmasi- og reseptarutdanning (BA)	27,4	72,6	449
Radiografi (BA)	28,7	71,3	736
Anestesisykepleie (MA)	32,1	67,9	193
Fysioterapi (BA)	32,4	67,6	1 058
Grunnskolelærerutdanning, 5.-10. trinn	40,0	60,0	4 972
Paramedisin (BA)	42,7	57,4	408
Fag- og yrkesfaglærerutdanning	51,8	48,2	1 668
Ingeniørutdanning (BA)	80,0	20,0	10 671
Totalt på profesjonsutd. ovenfor	32,3	67,7	59 759
Totalt ved norske læresteder alle studier	43,0	56,9	255 601

Tabellen viser at bortsett fra ingeniørutdanning og fag- og yrkesfaglærerutdanning, har alle utdanningene flere kvinnelige enn mannlige studenter. De fleste utdanningene har også betydelig høyere kvinneandel enn norske studenter generelt. Høyest er kvinneandelene på masterutdanning i jordmorfag og i barnesykepleie. Deretter følger bachelor i sykepleie, bachelor i sosialt arbeid, master i intensivsykepleie og bachelor i barnevern. Utdanninger som kvalifiserer for arbeid med små barn er tydelig spesielt populært blant kvinner, og grunnskolelærer, 5.-10. trinn har nesten dobbelt så stor andel menn som grunnskolelærer, 1.-7. trinn. De eneste utdanningene som har flere mannlige enn kvinnelige studenter er ingeniørutdanning og fag- og yrkesfaglærerutdanning (som kvalifiserer for å undervise i yrkesfag i videregående opplæring).

Innvandrerbakgrunn

Tidligere forskning har funnet en tendens til sterkere «utdanningsmessig polarisering» i innvandrerbefolkningen enn i majoriteten, ved at de er overrepresentert både på de laveste og de høyeste utdanningsnivåene. Folk med innvandrerbakgrunn er mer tilbøyelige til å ta høyere utdanning av høyere grad, mens majoritetsbefolkningen i større grad er å finne på mer yrkesrettede utdanninger både i videregående opplæring og på bachelornivå (Bakken et al, 2022). Dette er ofte forstått som uttrykk for det Lauglo (1996) har betegnet som innvandrerdrivet, eller at ungdom med «ikke-vestlig innvandrerforeldre foretar mer ambisiøse utdanningsvalg» (Mastekaasa & Birkelund, 2009: 223). Også i sine retningsvalg er innvandrerbefolkningen mer ambisiøse enn majoriteten, og ikke-vestlige innvandrere og deres etterkommere er overrepresentert på medisin, odontologi og realfag (på masternivå), mens de er underrepresentert på førskolelærer, lærer og sosialarbeiderutdanningene (Drange & Helland 2017). Dette gir grunn til å vente at de også vil være underrepresentert på noen av denne rapportens utvalgte profesjonsutdanninger. I tabellen nedenfor undersøkes dette. Utdanningene er sortert etter økende andeler studenter uten innvandrerbakgrunn.

Tabell 3: Fordeling etter innvandrerbakgrunn på ulike profesjonsutdanninger.

Profesjonsutdanningene, innvandrerbakgrunn	Majoritet	1. gen	1. gen	2. gen	2. gen	Totalt antall
		EU/EØS osv.	Afrika, Asia, osv.	EU/EØS osv.	Afrika, Asia, osv.	
Tannteknikk (BA)	31,3	12,5	31,3	2,1	22,9	48
Farmasi- og reseptarutdanning (BA)	36,8	3,6	39,0	0,0	20,7	449
Bioingeniørfag (BA)	67,3	5,0	20,7	0,2	6,8	1 001
Radiografi (BA)	72,4	3,3	14,0	0,3	10,1	736
Ingeniørutdanning (BA)	80,2	3,1	10,8	0,4	5,6	10 671
Sosialt arbeid (BA)	82,0	2,9	9,2	0,2	5,7	3 129
Barnehagelærer (BA)	83,1	3,2	9,6	0,2	3,9	8 583
Sykepleie (BA)	83,8	2,5	10,7	0,2	2,9	14 997
Barnevern (BA)	85,3	2,4	6,9	0,4	5,0	2 295
Ortopediingeniør (BA)	85,7	2,4	4,8	0,0	7,1	42
Intensivsykepleie (MA)	87,7	5,6	5,8	0,2	0,7	463
Fag- og yrkesfaglærerutdanning	88,0	2,8	6,1	0,2	2,9	1 668
Vernepleie (BA)	88,2	2,5	7,0	0,3	2,0	3 444
Anestesisykepleie (MA)	89,6	4,2	5,2	0,0	1,0	193
Ergoterapi (BA)	90,8	2,5	3,7	0,3	2,7	1 003
Grunnskolelærerutdanning, 1.-7. trinn	91,4	1,7	3,6	0,2	3,1	4 152
Fysioterapi (BA)	91,4	3,8	2,9	0,5	1,4	1 058
Grunnskolelærerutdanning, 5.-10. trinn	93,2	1,0	2,2	0,3	3,3	4 972
Jordmorfag (MA)	93,4	3,3	2,8	0,0	0,5	393
Paramedisin (BA)	94,4	2,7	1,2	0,7	1,0	408
Barnesykepleie (MA)	94,4	3,7	0,0	0,0	1,9	54
Totalt på profesjonsutd. ovenfor	84,3	2,7	8,8	0,3	4,0	59 759
Totalt ved norske læresteder alle studier	82,9	3,8	8,9	0,3	4,1	255 601

Tabellen viser at de fleste utdanningene har lavere andeler minoritetsstudenter enn gjennomsnittet for norsk høyere utdanning. Det finnes imidlertid unntak, og på bachelorutdanningene i tannteknikk og i farmasi- og reseptarfag utgjør studenter med majoritetsbakgrunn et mindretall. Også på bachelor i bioingeniørfag og i radiografi er andelen med innvandrerbakgrunn høyere enn landsgjennomsnittet, mens andelene med innvandrerandel på ingeniørutdanning, sosialt arbeid, barnehagelærer, sykepleie, barnevern og ortopediingeniør er omtrent som gjennomsnittet i norsk høyere utdanning (som er på 82,9 prosent).

Sosial bakgrunn

Tidligere forskning gir grunn til å vente at første generasjonsstudenter vil være overrepresentert på disse utdanningene. Askvik (2015) fant for eksempel at studenter med foreldre med grunnskole som sin høyeste utdanning foretrekker korte, anvendte utdanninger som leder direkte til et yrke. Helland (2013) fant tilsvarende at mellom 75 og 80 prosent av studenter med fedre som enten ikke har fullført videregående opplæring eller som har en yrkesfaglig videregående utdanning valgte relativt korte og yrkesrettede utdanninger (som bachelorutdanning innenfor helse- og sosialfag, undervisning, økonomi og administrasjon, ingeniørfag, politiutdanning osv.). Tilsvarende prosentandel blant sønner og døtre av fedre med mer prestisjefylte profesjonsutdanninger som jus, helsefag og sivilingeniør var under 50. Der var det langt vanligere å følge i fars fotspor. Mari Lande With (2018) undersøkte den sosiale rekrutteringen til læreryrket i perioden 1975 til 2010, og sammenlignet den med rekrutteringen til helse- og sosialfag på høyskolene og til tradisjonelle universitetsstudier. Resultatene viste en tendens til sosial utjevning i rekrutteringen til lærerutdanning og til helse- og sosialutdanning på høyskoler, men ingen tilsvarende tendens på tradisjonelle universitetsstudier. Nedenfor vil vi undersøke den sosiale sammensetningen på våre profesjonsutdanninger etter foreldres utdanningsnivå, relative inntekt og sosiale klasseposisjon.

Foreldres utdanningsnivå

I tabellen nedenfor ser vi først på foreldres utdanningsnivå. Det vil her si utdanningsnivået til den av foreldrene med høyest formell utdannelse i året studenten fylte 16 år. Vi deler i fire kategorier: foreldre som ikke har fullført videregående opplæring (< VGO), foreldre som har fullført videregående opplæring (VGO), foreldre som har fullført utdanning på bachelornivå (BA) og foreldre som har fullført utdanning på masternivå eller høyere (MA/Ph.d.). Utdanningene er sortert etter økende andel studenter med foreldre med en utdanning på masternivå eller høyere.

Tabell 4: Fordeling etter foreldres høyeste oppnådde utdanning på ulike profesjonsutdanninger.

Profesjonsutdanningene, foreldreutdanning	<VGO	VGO	BA	MA/Phd	Totalt antall
Vernepleie (BA)	21,3	40,2	32,5	6,1	3 442
Barnehagelærer (BA)	22,7	37,2	33,5	6,5	8 573
Barnevern (BA)	18,7	38,8	34,6	8,0	2 293
Fag- og yrkesfaglærerutdanning	25,2	29,2	36,9	8,8	1 665
Sosialt arbeid (BA)	21,6	33,6	35,7	9,2	3 127
Intensivsykepleie (MA)	25,3	27,2	37,4	10,2	463
Radiografi (BA)	23,4	30,2	36,1	10,3	735
Anestesisykepleie (MA)	23,3	28,0	38,3	10,4	193
Tannteknikk (BA)	43,8	33,3	12,5	10,4	48
Ergoterapi (BA)	11,7	35,5	42,4	10,5	1 003
Jordmorfag (MA)	21,6	31,0	36,1	11,2	393
Sykepleie (BA)	19,1	32,7	37,0	11,3	14 986
Farmasi- og reseptarutdanning (BA)	37,9	19,5	30,9	11,7	446
Barnesykepleie (MA)	18,5	25,9	42,6	13,0	54
Grunnskolelærerutdanning, 5.-10. trinn	8,1	29,4	49,2	13,3	4 966
Grunnskolelærerutdanning, 1.-7. trinn	10,3	31,4	45,0	13,4	4 149
Paramedisin (BA)	8,8	25,5	50,3	15,4	408
Bioingeniørfag (BA)	24,3	23,5	35,2	17,0	1 000
Ingeniørutdanning (BA)	14,9	25,2	40,4	19,5	10 655
Fysioterapi (BA)	8,1	20,8	47,8	23,3	1 058
Ortopediingeniør (BA)	4,8	23,8	47,6	23,8	42
Totalt på profesjonsutd. ovenfor	17,7	31,7	38,5	12,1	59 699
Totalt ved norske læresteder alle studier	18,7	25,4	37,4	18,6	255 373

Tabellen viser at andelene med foreldre på det høyeste utdanningsnivået ligger lavere enn gjennomsnittet i norsk høyere utdanning på de fleste av våre profesjonsutdanninger. Bare ingeniørutdanning, fysioterapi og ortopediingeniør har noe høyere andeler med høyt utdannede foreldre enn landsgjennomsnittet. På de fleste av disse profesjonsutdanningene, er den største gruppen de som har foreldre med en utdanning på bachelornivå, som kan forstås som et uttrykk for reproduksjon av foreldres sosiale posisjon. På omtrent halvparten av profesjonsutdanningene i tabellen ovenfor (12 av 21) er flertallet av studentene såkalt første generasjonsstudenter (studenter uten foreldre med høyere utdanning). Høyest er andelen slike studenter på tannteknikk, vernepleie og barnehagelærer.

Gjennomsnittsandelen blant studenter i norsk høyere utdanning er 44 prosent, og av våre utdanninger, er det bare grunnskolelærerutdanningene, ingeniørutdanning, paramedisin, fysioterapi og ortopediingeniør som har lavere andeler første generasjonsstudenter.

Foreldres inntekt

Foreldres inntekt er her relativisert i forhold til jevnaldredes foreldreinntekter. Vi har estimert gjennomsnittet av pensjonsgivende inntekter (lønns- og næringsinntekter) i årene studentene var 10 til 18 år gamle. Vi rangerer deretter foreldreinntektene i hundre like store grupper (prosentiler) og får et mål på hvor i inntektsfordelingen studentene befinner seg i forhold til sin fødselskohort, hvor 1 er de hvis foreldre har lavest inntekt, 50 er de med foreldre med inntekt på medianen mens 100 er de som har foreldre i inntektstoppen. I tabellen nedenfor viser vi hvordan gjennomsnittet på denne variabelen varierer mellom våre utvalgte profesjonsutdanninger. Utdanningene er sortert etter synkende gjennomsnittlig relativ foreldreinntekt.

Tabell 5: Foreldres relative inntekt på ulike profesjonsutdanninger.

Profesjonsutdanningene, foreldreinntekt	Rangering	Totalt antall
Barnesykepleie (MA)	64,5	52
Fysioterapi (BA)	62,3	1 016
Ortopediingeniør (BA)	60,6	41
Anestesisykepleie (MA)	60,3	178
Paramedisin (BA)	59,6	399
Jordmorfag (MA)	58,3	374
Intensivsykepleie (MA)	58,1	427
Ingeniørutdanning (BA)	58,0	9 999
Grunnskolelærerutdanning, 5.-10. trinn	57,5	4 900
Grunnskolelærerutdanning, 1.-7. trinn	56,8	4 053
Ergoterapi (BA)	54,6	976
Sykepleie (BA)	53,8	13 804
Bioingeniørfag (BA)	52,3	848
Fag- og yrkesfaglærerutdanning	51,4	1 587
Barnevern (BA)	51,0	2 211
Sosialt arbeid (BA)	50,0	2 918
Radiografi (BA)	49,1	653
Vernepleie (BA)	48,9	3 255
Barnehagelærer (BA)	48,0	8 017
Farmasi- og reseptarutdanning (BA)	37,6	353
Tannteknikk (BA)	30,4	37
Totalt på profesjonsutd. ovenfor	53,7	56 098
Totalt ved norske læresteder alle studier	57,8	235 265

Tabellen viser at bortsett fra studentene på radiografi, vernepleie, barnehagelærer, farmasi- og reseptarutdanning og på tannteknikk, har foreldrene til studentene på våre utvalgte

profesjonsutdanninger høyere inntekt enn medianen i foreldrebeholdningen. Den relative foreldreinntekten til gjennomsnittsstudenten i Norge ligger imidlertid høyere enn medianen, og av våre utvalgte profesjonsutdanninger, er det bare studentene på masterutdanningene i sykepleie, og på bachelorutdanningene i fysioterapi, ortopediingeniør, paramedisin og ingeniørfag som ligger høyere enn gjennomsnittsstudenten. Lavest er foreldreinntektsnivået blant studentene på farmasi og tannteknikk og som vi så ovenfor var dette også utdanninger med høye andeler studenter med innvandrerbakgrunn.

Foreldres sosiale klasse (ORDC)

Det siste målet på sosial bakgrunn vi skal undersøke her er foreldrenes sosiale klasseposisjon. Her måler vi det ved hjelp av Oslo Register Data Class scheme (ORDC). Denne variabelen kombinerer foreldres yrke med ulike inntektsformer (lønn, kapitalinntekter, overføringer fra staten). Klasseskjemaet er inspirert av Pierre Bourdieus teorier ved at det både vektlegger vertikale forskjeller i makt, rikdom og prestisje, og horisontale forskjeller mellom folk med ulik fordeling av økonomisk og kulturell kapital (for dokumentasjon se Hansen et al., 2009). Den kultur som utgjør en kapitalform er ofte det vi i Norge rammer inn i anførselstegn og omtaler som «finkultur». Det handler om kjennskap til og fortrolighet med kunst og andre kulturuttrykk, men også om språklige og lingvistiske ferdigheter. Det å forstå og kunne bruke et akademisk språk, og å te seg i akademiske sammenhenger kan være en ressurs i utdanningssystemet, men den kulturelle kapitalen finnes også i institusjonaliserte og objektiverte former som eksamenspapirer, bøker, kunstverk, osv. (for en diskusjon av ulike måter å operasjonalisere kulturell kapital, se Sullivan 2002). ORDC-variabelen deler dermed overklassen og middelklassen i tre etter folks sammensetning av økonomisk og kulturell kapital, med klassefraksjoner med mer kulturell enn økonomisk kapital (som f.eks. professorer), med mer økonomisk enn kulturell kapital (som f.eks. næringslivsledere), og en midtkategori med en jevnere fordeling av de to kapitalformene som f.eks. leger).

I tabellen nedenfor har vi forenklet den opprinnelige variabelen en del. Vi har slått sammen overklassen og øvre middelklasse i de tre fraksjonene (slik at vi får en kulturell, en profesjonell og en økonomisk over- og øvre middelklasse). Videre har vi slått sammen fraksjonene i den nedre middelklassen, og slått sammen ufaglærte arbeidere med folk ansatt

i primærnæringene. Utdanningene er i tabellen sortert etter økende andeler med foreldre i den kulturelle over- og øvre middelklassen.

Tabell 6: Fordeling etter foreldres sosiale klasseposisjon (ORDC) på ulike profesjonsutdanninger.

Profesjonsutdanningene, ORDC	Kulturell over- og øvre middelklasse	Profesjonell over- og øvre middelklasse	Økonom. over- og øvre middelklasse	Nedre middelklasse	Faglært arb. klasse	Ufaglært arb. klasse og primærnæring	Velferds mot-takere	Totalt antall
Tannteknikk (BA)	2,7	27,0	2,7	21,6	13,5	21,6	10,8	37
Barnevern (BA)	6,6	21,0	14,2	22,4	18,3	11,4	6,1	2 215
Farmasi- og reseptarutdanning (BA)	7,4	19,5	7,4	12,9	15,3	17,4	20,1	379
Barnehagelærer (BA)	8,4	18,3	11,1	23,3	19,0	13,3	6,6	8 020
Anestesisykepleie (MA)	8,6	33,7	12,6	16,6	14,9	8,6	5,1	175
Vernepleie (BA)	8,6	19,1	10,8	23,8	19,7	12,4	5,6	3 246
Sykepleie (BA)	8,9	24,2	14,0	23,0	15,6	9,2	5,1	13 851
Intensivsykepleie (MA)	9,3	26,3	12,9	20,6	16,3	12,0	2,6	418
Sosialt arbeid (BA)	9,5	21,8	12,0	22,2	16,7	11,5	6,3	2 911
Jordmorfag (MA)	9,5	21,5	14,7	23,1	16,6	10,9	3,8	368
Ortopediingeniør (BA)	10,0	30,0	15,0	37,5	7,5	0,0	0,0	40
Ergoterapi (BA)	10,0	25,2	13,4	25,0	14,5	8,8	3,1	977
Ingeniørutdanning (BA)	10,3	30,5	17,0	17,8	11,1	8,2	5,1	10 035
Radiografi (BA)	12,1	22,9	9,6	19,1	15,9	13,5	6,8	659
Paramedisin (BA)	12,7	29,4	15,2	23,5	9,6	7,6	2,0	395
Fag- og yrkesfaglærer	13,2	21,7	11,1	21,8	15,3	12,6	4,3	1 559
Barnesykepleie (MA)	13,5	21,2	9,6	26,9	13,5	11,5	3,9	52
Bioingeniørfag (BA)	13,6	26,5	12,7	18,0	11,3	10,0	8,0	868
Grunnskolelærerutd., 1.-7. trinn	15,4	25,7	14,3	21,2	13,2	6,9	3,3	4 052
Fysioterapi (BA)	15,4	31,4	17,7	20,5	8,2	5,1	1,8	1 017
Grunnskolelærerutd., 5.-10. trinn	17,1	24,7	15,1	21,6	11,5	7,3	2,7	4 895
Totalt på prof.utd. over Totalt ved norske læresteder alle studier	10,6	24,2	13,8	21,6	14,9	9,8	5,1	56 169
	12,2	26,8	16,9	19,1	11,3	9,0	4,8	234 363

Tabellen viser at studentene på de to lærerutdanningene og på fysioterapi har de høyeste andelene med foreldre i den kulturelle overklassen og øvre middelklassen.

Fysioterapistudentene har også høye andeler i den profesjonelle overklassen og øvre middelklassen (hvor bl.a. foreldre som selv er fysioterapeuter er plassert).

Ingeniørstudentene har også en stor andel med foreldre i den profesjonelle overklassen og

øvre middelklassen, men også en del studenter med foreldre i den økonomiske over- og øvre middelklassen. Studenter med bakgrunn i arbeiderklassen er stort sett større på våre utvalgte profesjonsutdanninger enn blant gjennomsnittstudentene i norsk høyere utdanning.

Referanser:

- Abbott, Andrew (1988): *The System of Professions. An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Askvik, Tanja (2015): Hva velger de som bryter mønsteret? Tidsskrift for samfunnsforskning, Vol. 56, Nr 4 (449-482)
- Bakken, Anders; Kåre Heggen & Håvard Helland (2022): Utdanning. I Frønes, Ivar & Lise Kjølsvold (red.) *Det norske samfunn*, Bd. 2, (8th ed.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Becker, Gary S. (1964). *Human Capital: a Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago: University of Chicago Press.
- Boudon, Raymond (1974). *Education, opportunity and social inequality*. New York–London: John Wiley & Sons.
- Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude (1990). *Reproduction in education, society and culture*. London: Sage.
- Drange, Ida & Håvard Helland (2017): «Studenter med innvandringsbakgrunn i profesjonsutdanningene – rekruttering og arbeidsmarkedskarriere», i Sølvi Mausethagen og Jens-Christian Smeby (red.): *Kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, Marianne Nordli, Magne Ø. Flemmen & Patrick L. Andersen (2009). *The Oslo Register Data Class Scheme (ORDC). Final report from the classification project*. University of Oslo
http://www.sv.uio.no/iss/forskning/publikasjoner/memoranda/pdfs/memorandum_01_09.pdf
- Helland, Håvard (2013). Hvem tar hva slags utdanning? I Heggen, Kåre; Håvard Helland & Jon Lauglo (red.), *Utdanningssosiologi* (s. 99–127). Oslo: Abstrakt forlag
- Helland, Håvard & Øyvind Nicolai Wiborg (2014): «Retningsvalg i høyere utdanning – hvor langt faller eplet fra stammen?» I Frølich, Noline; Elisabeth Hovdhaugen & Lars Inge Terum (red.): *Kvalitet, kapasitet og relevans. Utviklingstrekk i norsk høyere utdanning*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Helland, Håvard & Øyvind Nicolai Wiborg (2019) 'How do parents' educational fields affect the choice of educational field?' *British Journal of Sociology*. Vol. 70 Issue 2, p481-501.

- Hodkinson, Phil & Andrew C. Sparkes (1997): «Careership: A Sociological Theory of Career Decision Making.» *British Journal of Sociology of Education*, Vol. 18, No. 1 (1997), pp. 29-44.
- Lauglo, Jon (1996). *Motbakke, men mer driv? Innvandrerungdom i norsk skole*. UNGforsk Rapport 6/96. Oslo: UNGforsk.
- Mastekaasa, Arne & Gunn E. Birkelund (2009). Et sammensatt bilde. I G. E. Birkelund & A. Mastekaasa (red.) *Integrert? innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Mastekaasa, Arne (2008). Profesjon og arbeidsmarked, i Molander, Anders og Lars Inge Terum (red.) (2008): *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Myklebust, Runa Brandal (2020) *Natural nurses, skilful sailors. Gender non-traditional choices of education in Norway*. OsloMet Avhandling 2020 nr 24.
- NOU 2019: 3 (2019). *Nye sjanser – bedre læring. Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Reay, Diane, Miriam E. David & Stephen Ball (2005). *Degrees of Choice: Social Class, Race and Gender in Higher Education*. Sterling: Trentham Books.
- Sullivan, Alice (2002): «Bourdieu and Education: How Useful Is Bourdieu's Theory for Researchers?», *The Netherlands' Journal of Social Sciences*, Vol. 38, No. 2, 144-166.
- With, Mari Lande (2018) Recruitment to Teaching: The Changing Impact of Social Origins in Norway 1975–2010, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62:2, 163-185, DOI: 10.1080/00313831.2016.1212259

POSTADRESSE:

OsloMet – storbyuniversitetet
Pilestredet 46
Postboks 4, St. Olavs Plass
0130 Oslo

OsloMet Skriftserie 2023 nr 16

ISSN 2535-6984 (trykt)
ISSN 2535-6992 (online)
ISBN 978-82-8364-556-9 (trykt)
ISBN 978-82-8364-557-6 (online)